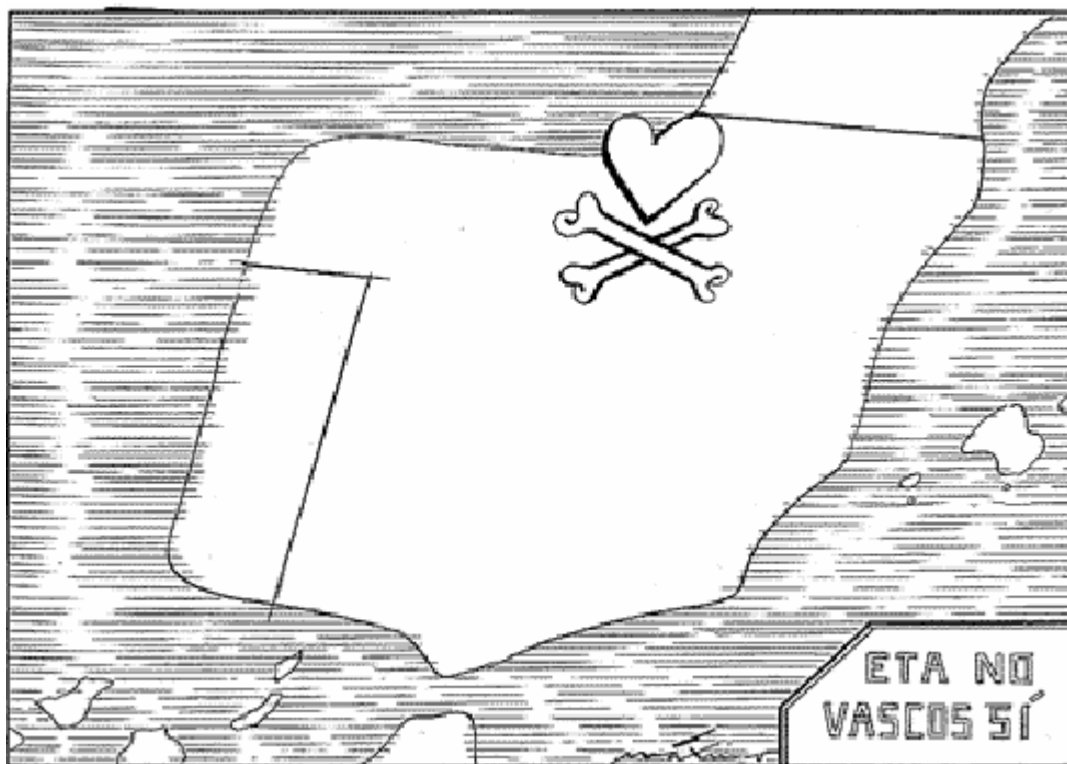

Baskisk nationalisme og ETA

Kulturanalyse

Af Nanna Ellegaard
nanna@multimedia.au.dk

Juni, 2001
Romansk Institut, Århus Universitet.

Resumé:

Denne opgave omhandler problematikken i Baskerlandet, med særligt henblik på nationalismespørgsmålet og ETAs kamp for løsrivelse. Hvordan kan den baskiske nationalisme forklares og hvorfor udmøntes den i vedvarende vold, når andre nationalistiske bevægelser i Europa er udpræget ikke-voldelige? Hvad er baskisk identitet og hvordan kommer den til udtryk? Målet her er altså til dels at gå bag om ETAs voldelige attentater og se på de kulturelle og politiske aspekter, der ligger bag. Først og fremmest vil jeg kort opridse nogle af de vigtigste begivenheder i Baskerlandets historie, idet det er her, man kan finde svar på bl.a. spørgsmålene om baskernes nationalisme. Derefter diskuteres identitetsaspektet, dualistisk som det er - hovedsageligt ud fra kulturelle og antropologiske teorier, og hvilken betydning det har for baskerne. Herunder vil jeg komme ind på problematikken omkring ETA.

Indholdsfortegnelse.

1. Indledning	s.1
2. Problemformulering.....	s.1
3. $4+3=1$	s.2
4. Baskisk patriotisme	s.3
4.1.Baskisk nationalismes historie	s.4
5. Baskisk identitet – kritik og perspektivering	s.7
5.1. Euskera.....	s.7
5.2. Territorium.....	s.9
6. Den politiske dimension	s.10
6.1. ETA.....	s.11
6.2. Fremtiden.....	s.15
7. Konklusion	s.15
8. Bibliografi	s.17

1. Indledning.

Når man taler om Baskerlandet eller baskisk politik, er den klart dominerende opfattelse, at det handler om den baskiske separatistbevægelse ETAs terrorisme og kampen mod den spanske stat. Det er sandt nok at terroren er omfattende og at de fleste mord begås i Spanien, ofte på generaler og embedsmænd, men konflikten er kompliceret, og tit møder man misforståede opfattelser af situationen i Baskerlandet: For det første at den baskiske patriotisme er en samstemmende bevægelse repræsenteret af ETA og terroraktioner. Sandheden er at den baskiske patriotisme er en dybt splittet og mangefacetteret bevægelse domineret af pacifistiske og regionalistiske kræfter. For det andet at det er en intern konflikt mellem den spanske stat og den baskiske selvstyreregion. Et mere fuldstændigt billede viser at striden i lige så høj grad involverer grænseregionen Navarra samt det sydvestlige hjørne af Frankrig.

Baskisk politik handler altså ikke blot om terrorisme eller Baskerlandet vs. Spanien, men lige så meget om nationalisme og den indre splittelse i Baskerlandet. Dertil kommer, at flere overlappende territorier er indblandede i problematikken. Baskerne er et delt folk, ligesom Baskerlandet er et delt land. Konflikten er således betydeligt mere kompliceret og modsigende, end det som regel antydes i forskning og specielt i massemedierne, der har en tendens til blot at fokusere på de begivenheder med størst nyhedsværdi, nemlig ETAs voldshandlinger. For eksempel er der hele etnicitets- og minoritetsspørgsmålet samt baskernes historie, kultur og sprog, som udgør selve fundamentet for baskernes løsrivelseskamp. Det vil med andre ord sige baskisk national identitet. Disse kulturelle aspekter er man nødt til at tage med i sine overvejelser, hvis man vil søge at forstå situationen i Baskerlandet til bunds.

2. Problemformulering.

På baggrund af ovenstående kendsgerninger, har jeg valgt at opstille følgende problemformuleringer: Hvordan kan den baskiske nationalisme forklares og hvorfor udmøntes den i vedvarende vold, når andre nationalistiske bevægelser i Europa er

udpræget ikke-voldelige? Hvad er baskisk identitet og hvordan kommer den til udtryk? Disse er nogle af de mest essentielle spørgsmål man kan stille sig selv i denne debat, men svarene er komplekse.

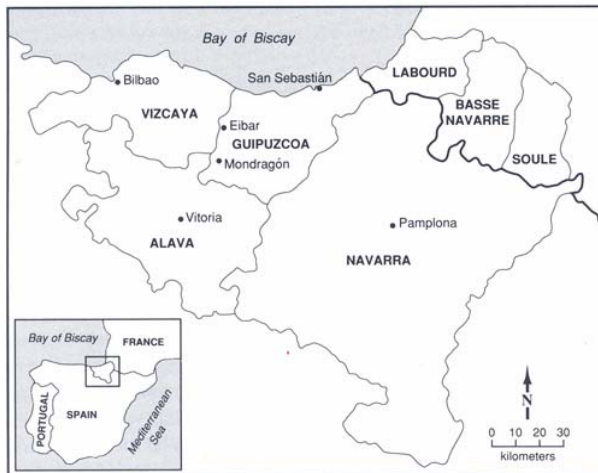
Målet med denne opgave er altså til dels at gå bag om ETAs voldelige attentater og se på de kulturelle og politiske aspekter, der ligger bag. Først og fremmest vil jeg kort opridse nogle af de vigtigste begivenheder i Baskerlandets historie, idet det er her, man kan finde svar på bl.a. spørgsmålene om baskernes nationalisme. Derefter diskuteres identitetsaspektet, dualistisk som det er - hovedsageligt ud fra kulturelle og antropologiske teorier, og hvilken betydning det har for baskerne. Herunder vil jeg komme ind på problematikken omkring ETA.

3. 4+3=1.

De historiske begivenheder i Spanien har i høj grad været med til at præge det Baskerland, vi kender i dag. Geografisk set strækker Baskerlandet sig fra det sydøstlige hjørne af Vizcayabugten til et stykke ind over Pyrenæerne. To floder anses for at udgøre henholdsvis den sydlige og nordlige grænse: Ebro-floden i Spanien og Gerona i Frankrig. Baskerlandet dækker et areal på omkring 20.000 km² - hele Spanien har til sammenligning en størrelse på ca. 500.000 km²¹. På baskisk benævnes Baskerlandet som *Euskal Herria*, hvis etymologiske betydning er 'den baskisk-talende nation'. Et andet ord, som har været brugt de seneste hundrede år er *Euskadi*, men dette ord har blandt baskerne mere politiske konnotationer. Grunden hertil vender jeg tilbage til i kapitel 4.1.

Navnet Euskal Herria refererer således til provinserne Alava (på baskisk, Alaba), Guipúzcoa (Gipuzkoa) og Vizcaya (Biskaia) på den spanske side, og til Labourd (Lapurdi) og Soule (Zuberoa) på den franske side. Derudover er der Navarra (Nafarroa), hvoraf Basse Navarre (BeNafarroa) ligger på den franske side af grænsen. Dermed har Baskerlandet, hvis Navarra regnes for én samlet enhed, seks provinser. På den anden side, hvis Basse Navarre anses som adskilt fra det sydlige Navarra, er

¹ Astrain s. 2.

Map 1.1. The Basque region (Euskadi). Kilde: Zirakzadeh s. 18.

der syv, hvilket også er den mest almindelige antagelse. Som resultat heraf, ses følgende regnestykke ofte som graffiti på mure i Baskerlandet: $4+3=1$.

Der bor ca. 3 mio. mennesker i Baskerlandet, af dem godt 2,5 mio. inden for Spaniens grænser. Langt hovedparten betegner sig selv som baskere og mener at Baskerlandet er deres historiske

hjemland, hvorved de har ret til selvbestemmelse i dette område. I dette essay vil jeg til en vis grad anvende begrebet patriotisme som et samlingsbegreb for disse forestillinger. Pointen med patriotisme er at det er et begreb, der dækker over forskellige former for ideologier og -ismer, der gør sig gældende i debatten om baskisk selvstyre, nemlig nationalisme og regionalisme. Kort sagt ønsker nationalisterne en løsrevet og selvstændig baskisk stat, mens regionalisterne kan nøjes med regionalt baskisk selvstyre i de henholdsvis spanske og franske områder.

4. Baskisk patriotisme.

Oprindelsen og udviklingen af den baskiske patriotiske og nationalistiske bevidsthed er er relativt nyt fænomen. De fleste forskere² er meget enige om at begyndelsen til den baskiske nationalisme skal findes i årene efter 1890'erne, og at den opstod hovedsageligt som svar på de hurtige sociale omvæltninger, der fandt sted på daværende tidspunkt i det baskiske samfund. Industrialiseringen tiltrak på det tidspunkt store mængder af emigranter fra andre dele af Spanien, som kom for at søge arbejde i jernminer og på stålvalseværker. Tilstedeværelsen af disse emigranter ændrede mange egne i Baskerlandet, hvor man tidligere havde talt baskisk eller *euskera*, og gjorde dem til spansk-talende områder. Dertil kommer at disse spanske indvandrere - i kampen mod udnyttelse og barske arbejdsvilkår - organiserede sig i fagforeninger og arbejderpartier, bl.a. PSOE³. Dette gjorde utvivlsomt situationen værre for baskerne,

² F.eks. Sullivan, Astrain og Payne.

³ Partido Socialista Obrero Español, det spanske arbejderparti, som stadig eksisterer.

idet PSOE, og socialismen generelt, var udpræget antigejstlig, og dermed betragtet som farlig og amoralsk af de religiøse baskiske katolikker. Udover det faktum at de spanske emigranter etablerede fagforeninger og udøvede politiske aktivitet, så var det også deres sprog, kastillansk, der virkede som benzin på bålet i det traditionelt stabile baskiske samfund. Før 1890'erne havde der således ikke eksisteret en decideret nationalistisk bevidsthed i de baskiske provinser, men i de efterfølgende år, lykkedes det én enkelt herre ved navn Sabino Arana, at skabe og definere baskisk nationalisme, der skulle retfærdiggøre regionens krav om uafhængighed fra Spanien.

4.1. Baskisk nationalismes historie.

Dagens baskiske patriotisme har således sine rødder i den politiske bevægelse, som i slutningen af det 19. hundrede blev etableret af juristen og carlisten Sabino Arana. Arana kæmpede for at hele det baskiske sprogområde skulle forenes i en fælles og homogen konføderation under navnet Euskadi, som nævnt i kapitel 3. Normalt anvendes navnet Euskal Herria som betegnelse for Baskerlandet, mens Euskadi oftest bruges for at referere til et uafhængigt Baskerland som en politisk og ideologiske grundtanke, dvs. den betydning som Arana gav ordet. Det med sproget som identitetsfaktor vender jeg tilbage til senere. Udover at opfinde et navn til det baskiske landområde, stod Arana også for at designe patriotiske symboler, som f.eks. det baskiske flag, ligesom han forstod at trække på forskellige (religiøse) myter, der fremhæver baskerne som et særligt folk.

Arana profilerede således baskerne som et 'urfolk' på baggrund af deres særegne sprog og deres påståede bibelske nedstamning. Det har nok været hans stærkeste argumenter. Arana hævdede ligeledes at baskerne i tidernes morgen levede i et egalitært og demokratisk samfund, mens resten af verden var undertrykt af tyranner. Sandheden i denne påstand skal efter min mening nok findes i århundrederne fra 300 e.Kr. til starten af middelalderen, hvor Baskerlandet, i modsætning til resten af Spanien, ikke oplevede de romerske, vestgotiske og mauriske invasioner. Det har nu nok ikke været fordi baskerne var et unikt folkslag, at de undgik den mangeårige besættelse; det skyldtes nok mere den geografiske kendsgerning, at de indtrængende

havde svært ved at bryde igennem Pyrenæerne og den Cantabriske bjergkæde, der strækker sig på tværs af det nordlige Spanien.

I lighed med andre patriotiske bevægelser verden over, byggede den baskiske patriotisme således på forestillinger om baskerne som et udvalgt folk og en højerestående og overlegen race, især i forhold til spaniere og franskmænd. I dag er denne raceteori blegnet, mens de aktive baskiske patrioter stadig retorisk forsøger at udpege baskerne som en unik folkegruppe. Andre argumenter, som baskere bruger i deres kamp for retten til selvbestemmelse, er at henvise til historien, eller rettere, til baskernes syn på historien. I den baskiske mytologi findes guldaldre og modgangsperioder, imaginære eller virkelige, der begge er med til at skabe og bibeholde baskisk identitet. Til guldaldrene hører f.eks. den periode, hvor Sancho Garcés III den Store regerede i kongeriget Navarra (990-1035), eftersom Navarra dengang omfattede store dele af dagens Baskerland, inklusive det sydvestlige Frankrig⁴. Ironisk nok var Navarra på det tidspunkt ikke et baskisk kongerige, selvom en stor del af befolkningen talte baskisk dengang. Modgang er dog ofte endnu bedre til at skabe identitet og fælles ånd, og ligesom det også er sket i baskisk historieskrivning. Tilblivelsen af Spanien og Frankrig betragtedes således som en ulykke, og ikke mindst derfor anså baskerne sig som i klemme mellem disse to voksende imperier. Især grænsedragningen mellem disse to lande i 1659 var en traumatisk begivenhed for baskerne, dels fordi det på den ene side klippede provinsen Navarra midt over, og dels fordi det dermed gjorde det endnu sværere at skabe et fælles baskisk styre.

Den franske revolution i 1789 ansås i Baskerlandet heller ikke som en sejr for frihed, lighed og broderskab, som i andre lande, men tværtimod som dødsstødet både for baskisk selvstyre i Frankrig og en forening af hele Baskerlandet. De tre selvstyrende baskiske provinser i Frankrig opløstes, og den franske centralisme, der udvikledes herefter, har siden været hovedproblemet for baskisk politik på fransk side. De spanske arvefølgekrige har spillet en ligeledes afgørende rolle for baskisk patriotisme på spansk side, idet hovedparten af baskerne kæmpede på carlisternes side under begge arvefølgekrige i 1800-tallet. For baskerne gjaldt kampen frem for alt de baskiske

⁴ Eriksson, s. 6.

provinsers historiske selvbestemmelsesret, og bevarelsen af de ældgamle love kaldet *fueros*, som var blevet til efter forhandling med den spanske konge. *Fueros* er navnet på den lovsamling, indeholdende særlige rettigheder samt økonomisk og politisk immunitet⁵, som indtil da havde givet baskerne retten til at være et selvstændigt kongerige, og som derfor, ifølge baskerne selv, anerkendte dem som uafhængige og racemæssigt overlegne. Andre regioner i Spanien havde ligeledes haft *fueros*, men det var i Baskerlandet, at de blev bibeholdt længst. Carlisterne tabte i øvrigt krigen i det 19. århundrede, og således mistede baskerne deres status som kongerige og blev dermed indlemmet som en provins i Spanien.

Denne historiske udvikling i Baskerlandet udgjorde således fundamentet og optakten til den nostalgiske patriotisme, som Sabino Arana udviklede, godt hjulpet på vej af de sociale og politiske forandringer nævnt indledningsvis. Opgaven med at mobilisere baskerne mod en fælles nationalistisk idé har uden tvivl været kompliceret, idet befolkningen, modsat manges opfattelse, har været heterogen i mange aspekter. Marianne Heiberg skriver bl.a. at: "the residents of the Basque Country were divided by culture, divergent economic and political aspirations and history. They never shared a common identity."⁶ Sandt er det at føromtalte industrialiseringsproces i 1890'erne har været med til at skabe store sociale og økonomiske kløfter mellem land og by i Baskerlandet, men derfra og så til at sige at baskerne aldrig har haft en fælles opfattelse af egen identitet eller kulturelle baggrund, virker generaliserende og ikke overbevisende. Stanley Payne har f.eks. den modsatte opfattelse. Disse modsigende og divergerende opfattelser af baskisk identitet er essentielle i denne diskussion, og vil derfor blive belyst nærmere i kapitlerne 5 – 5.2.

Aranas succes med at udvikle en baskisk nationalistisk ideologi blev cementeret i 1894 ved grundlæggelsen af EAJ/PNV⁷, det baskiske nationalistparti, som hurtigt vandt bred folkelig opbakning.⁸ Mange baskere delte åbenlyst Aranas følelse af at blive truet af

⁵ Heiberg s. 18ff.

⁶ Heiberg s. 61.

⁷ EAJ/PNV: Eusko Alderi Jeltzalea eller Partido Nacionalista Vasco: *Det Baskiske Nationalistparti* på henholdsvis baskisk og kastillansk.

⁸ Sullivan s. 7.

den socialisme og det moralske forfald, som hævdedes at følge i kølvandet på den spanske 'invasion' af Baskerlandet i begyndelsen af det 20. århundrede.

5. Baskisk identitet – kritik og perspektivering.

I diskussionen om baskisk nationalisme og de nationale identitetsmarkører implicit har man brugt forskellige begreber som f.eks. race, sprog, kultur, religion og territorium til at definere baskisk identitet og selvopfattelse. Et eksempel er Sabino Arana, som i begyndelsen til det 20. århundrede tog udgangspunkt i den 'baskiske race' som identitetsfaktor, og konstruerede derfra den baskiske nationalitetsidé. Den baskiske befolkning ansås altså for at besidde visse fysiske og kulturelle karakteristika, som andre befolkninger ikke gjorde. Blandt andet påstås det at majoriteten af baskerne har blodtypen Rh- og 0 i forhold til resten af Spanien og Frankrig.⁹ Begrebet race blev altså brugt til at kategorisere, skelne og udskille, på samme måde som baskisk sprog og territorium senere er blevet det. I de næste kapitler vil jeg perspektivere og kritisere nogle af de påstande og teorier, der er blevet fremsat om disse begreber.

5.1. Euskera.

Stanley Payne definerer det baskiske folk som: "...an amalgam of several early ethnic groups in the Western Pyrenees area; their unity is based on language and culture rather than biology"¹⁰ hvilket er en typisk karakteristik, der deles af mange forskere.

Det er sandt at baskisk er et unikt sprog. En del baskere holder af idéen om at det er et af de 74 sprog, der opstod efter den bibelske legende om Babelstårnet, mens mange forskere er enige om at det i det mindste er det eneste ikke-indoeuropæiske sprog, der tales i Europa i dag. Desuden har det ingen umiddelbare lingvistiske relationer til andre sprog, ligesom der så vidt vides heller aldrig har været talt andre sprog på baskisk territorium.

Luis Astrain citerer indledelsesvis historikeren Roger Collins for i 1989 at have hævdet at: "If the history of the last three thousand years has any lesson to teach us, it is

⁹ Eriksson s. 5.

¹⁰ Payne s. 9.

doubtless that the permanence of the Basque identity owes more to linguistic than to political independence.”¹¹ En basker lægger generelt altså så stor betydning i sit sprog, euskera, at han definerer sig selv efter sin evne til at tale det, dvs. via lingvistiske parametre. Dette aspekt er uhyre interessant i hele karakteristikken af baskisk identitet. En basker refererer dermed ikke til sig selv efter race, etnicitet, religion eller geografisk placering, men hovedsageligt via relation til sproget euskera. Denne påstand underbygges i selve sproget, hvor man, hvis man vil betegne en person som basker, bruger ordet *euskaldun*, der betyder 'baskisk-talende' eller 'i besiddelse af baskisk sprog'. Men der findes ingen andre ord for basker. Det er derfor problemfyldt og modstridende, når der er tale om en indfødt basker, der ikke taler baskisk.

Det er dog efter min mening heller ikke helt uproblematisk at karakterisere baskerne, inklusive de baskisk-talende, på baggrund af deres sprog, som bl.a. Payne gør det, jævnfør førnævnte citat: ”- *their unity is based on language...*” I virkeligheden er sproget et dualistisk fænomen i denne sammenhæng, idet det udover at identificere baskerne som et samlet og unikt folk, også er med til at splitte det baskiske samfund - primært af to årsager: Først og fremmest tales baskisk i dag kun af omkring 25% af befolkningen i de syv baskiske provinser mod hele 54% i 1868.¹² Desuden findes der adskillige dialekter af euskera, især i de forholdsvis isolerede bjergegne, som gør at visse dele af de baskisk-talende slet ikke kan forstå hinanden. J.L. Laponce understreger bl.a. at: ”Languages can survive and flourish only if they have their own territories which are theirs alone, where communication takes place in one language that unites all individuals in a single community and satisfies the various needs of all who participate in it.”¹³ Hvis denne teori, som i øvrigt deles af andre sociolingvister, holder stik, så er euskera dømt til døden af to grunde: For det første har baskisk sprog ikke sit helt eget territorium, det deles med spansk og fransk, der bruges hyppigt uden for hjemmet og i officielt øjemed i Baskerlandet. En stor del af befolkningen er tosproglig, og euskera er ikke altid det ene. For det andet forener baskisk sprog ikke nødvendigvis befolkningen, som nævnt ovenstående, på grund af de mange dialekter.

¹¹ Astrain s. 2.

¹² Astrain s. 12.

¹³ Ibid. s. 24.

Omvendt, så eksisterer der i Baskerlandet en praktisk tradition, der skal symbolere og ikke mindst genoplive baskisk sproglig og kulturel enhed. Det er en skik ved navn Korrika,¹⁴ der udspilles i form af et slags stafetløb hvert andet år. Sproget, euskera, fragtes, i form af et helgebillede, rundt i alle egne af de syv baskiske provinser, hvor det tilbydes som symbol på national baskisk enhed af en befolkning, der i virkeligheden er splittet sprogligt og territorielt. Det er paradoksalt, for i relation til euskera som et sprog, der tales af færre og færre baskere, så er denne Korrika en procession, der har til formål at bevare og støtte sproget. Opbakningen til denne skik må have noget at gøre med den opfattelse, at hvis sproget går tabt, så følger baskisk kultur i hælene på det. Så set fra baskernes synsvinkel, giver det mening – selv for en ikke-baskisk-talende basker – at tillægge Korrika'en og lignende traditioner stor vægt.

Udover sproget, er der et andet divergerende element, blandt andet jf. J.L. Laponces ovenstående udsagn, der traditionelt tjener som nationalistisk identitetsmarkør, nemlig territoriet.

5.2. Territorium.

Nok er Baskerlandet politisk set defineret som én region, men der er store provinsielle forskelle og kontraster indenfor dets grænser. Både hvad angår antallet af baskisk-talende i de respektive provinser, men også relationen mellem land og by. For at bruge eksemplet med Korrika'en igen - der findes også andre, lignende skikke - så kan man se at den som sagt har til formål til at forene baskerne, men ikke kun med hensyn til sproget. Man kan i høj grad også se den som et symbolsk forsøg på at forene det fælles baskiske territorium, hvis interne grænser samtidig er med til at splitte befolkningen. Man kan således sige at traditionen med Korrika mobiliserer befolkningen omkring begreberne sprog og territorium for på den måde at bevare dem. Dermed skabes et fælles 'rum' og territorium, som i den virkelige verden er modsætningsfyldte. Sproget sikres således kontinuitet både en tidsmæssig og geografisk forstand, netop ved at det promoveres over hele Baskerlandet.

Det baskiske territorium er således i den virkelige verden med til at opdele det baskiske folk, hvorimod Korrika'en, den skik der hylder og styrker udbredelsen af

¹⁴ Josetxu Martínez i antologi af Apalategi (ed.).

euskera, er med til at generhverve baskisk enhed og nationalisme, idet den ser bort fra tilstedeværelsen af de fysiske grænser inden for Baskerlandet.

Brugen af denne baskiske skik kolliderer således med f.eks. Fredrik Barths teori om vigtigheden af grænser ved konstruktion af identitet. Barth taler om 'grænser' som et socialt og identitetsskabende koncept, men udelukker ikke at de også falder sammen med virkelige grænser.¹⁵ Ved Korrika'en handler det ikke om at afgrænse eller differentiere baskerne over for 'de andre', dvs. Spanien, Frankrig eller resten af verden, men derimod om at stille baskerne over for sig selv og det, der skaber den interne splittelse i Baskerlandet. Ifølge Barth skabes en befolkningsgruppes identitet ved at relatere sig i forhold til 'de andre', og fra et Barth'isk perspektiv, ville Korrika'en på den måde understrege modsætningerne mellem den baskiske befolkning og den territorielle opdeling af regionen. Men sådan er det ikke nødvendigvis i Baskerlandet. Her skabes identiteten også ved at relatere sig mentalt til det, man ser som den indre splittelse. Et faktum, som man er fælles om, og som har rod i Baskerlandets historie. Objektive elementer som sprog og territorium er trods alt vigtigere identitetsmarkører end grænser, både fysiske eller imaginære.

Hensigten med denne diskussion har således været at vise at de begreber, som man umiddelbart anser som simple begrundelser for – i dette tilfælde – baskisk identitet, som oftest indeholder flere, divergerende dimensioner, der er værd at belyse. Både sprog og territorium er modsætningsfyldte størrelser, som spiller en stor rolle i ideologierne og hele problematikken omkring Baskerlandet.

6. Den politiske dimension.

Som nævnt indledningsvis, er den baskiske separatistbevægelse ETAs voldshandlinger oftest det, man som udenforstående umiddelbart først associerer med Baskerlandet. Jeg har i ovennævnte kapitler søgt at påvise baskernes interne sproglige og geografiske splittelse, og den dermed flerfacetterede baskiske patriotisme, der i virkeligheden dækker over begreberne regionalisme og nationalisme. I det følgende diskuteres ETA, den folkelige opbakning og den politiske dimension.

¹⁵ Fredrik Barth (1976) i antologi af Apalategi (ed.) s. 183.

Ikke blot sprogligt og territorielt har baskerne oplevet dualitet i større eller mindre grad. Også politisk har befolkningen været delt; ikke blot i traditionel forstand med liberale og konservative partier overfor de socialistiske, men også internt på især højrefløjen, som følge af det følsomme emne, nemlig baskisk nationalisme. Ser man på den politiske højrefløjs historie gennem tiden, har baskisk nationalisme altid fungeret som en politisk alliance mellem to symbiotiske blokke: Der er på den ene side de moderate nationalister, som pragmatiske repræsentanter for baskisk industriel modernisering og mestre i politisk manipulation og på den anden side er der de yderliggående radikale nationalister, som nærmere er et produkt af præhistoriske baskiske traditioner. De har gennem tiden tilstræbt det oprindelige rene baskiske samfund, helt i Sabino Aranas ånd, og søgt at definere og vogte de etniske grænser. Historisk set har de moderate domineret baskisk nationalisme under de perioder hvor Spanien var demokratisk ledet, og hvor partipolitik styrede det politiske liv. De radikale har således haft deres storhedstid under Spaniens diktaturer. Det mest bemærkelsesværdige ved den baskiske nationalisme er, at det ser ud til at politisk nationalisme er gået forud for udviklingen af kulturel nationalisme.¹⁶ Under Primo de Riveras diktatoriske regime (1923-30), hvor politisk nationalisme var forbudt, blomstrede den kulturelle nationalisme, og de yderliggående radikale, som havde behov for at kunne mobilisere det størst mulige antal mennesker, var i høj grad orienteret mod fortiden og det oprindelige præindustrielle Baskerland. Heiberg siger bl.a.: "the cultural movement saw rural culture mainly in terms of its potential to yield symbols of moral and cultural differentiation."¹⁷ Her fandt de således hos landbefolkningen de oprindelige og sande værdier (sproget euskera, traditionerne, musikken, osv.), som kunne tænkes at bidrage til (gen)opbygningen af nationalistisk identitet. Generelt har de patriotiske partier i Baskerlandet, både på fransk og spansk side, været dem, der gennem tiden har haft mest folkelig opbakning.

6.1. ETA.

En af de vigtigste begivenheder i den moderne, om end noget splittede, baskiske patriotisme er nok den spanske borgerkrig fra 1936-39, hvor mange baskere allierede

¹⁶ Heiberg s. 75ff.

¹⁷ Heiberg s. 76.

sig med republikanerne og kæmpede mod general Franco. I en kort periode under borgerkrigen etablerede to baskiske provinser, Vizcaya og Guipúzcoa, en lille baskisk republik, der i princippet var selvstyrende. Dette var resultatet af en forhandling med regeringen i Madrid, som ville sikre sig mod baskisk oprør mod Franco. I baskisk historie udelades ofte det faktum, at de resterende to provinser, Alava og Navarra, stillede sig på Francos side. Det er endnu et paradoks, for Francos klare mål var at baskisk (samt katalansk og galicisk) kultur skulle undertrykkes. Talte man baskisk offentligt og ikke kastillansk vankede afstraffelse, fængsling eller tortur, ligesom bombningen af byen Guernica i 1937 siges at være iscenesat af Franco som symbol på hans intentioner om et centraliseret Spanien. Set i bakspejlet har denne terrorhandling mod et civilt mål haft den modsatte effekt, idet der ikke har været noget bedre for baskisk patriotisme end at bombe baskernes 'hellige stad'. Således henviser baskiske patrioter stadigvæk til Franco for at hidse en anti-spansk stemning op. På den måde har Franco således været medvirkende årsag til den baskiske nationalismes radikaliserings, tydeligst udtrykt med dannelsen af ETA¹⁸ i 1959.

Ikke engang overgangen til demokratisk styre så ETA som nogen sejr. Folkeafstemningen i 1978 om en ny demokratisk forfatning blev boykottet af ETA, som dermed var med til at modarbejde opbygningen af den baskisk selvstyrere-region, der var blevet fremforhandlet af pacifistiske baskiske patrioter. ETAs terroraktioner fik vidtrækkende konsekvenser og flere nye organisationer og partier opstod, som alle ville være med til at kæmpe for baskisk frihed, bl.a. partiet Herri Batasuna (HB) som er ETAs politiske gren. HB kan oversættes til 'folkelig enhed' og navnet kan i øvrigt synes ironisk, når man tænker på at resultatet af denne yderliggående radikale bevægelse, har betydet et dybt splittet folk. Gennem årene har opbakningen til de yderliggående bevægelser som ETA og HB, ligget stabilt på ca. 20% af befolkningen i Baskerlandet¹⁹, så det tyder på at polariseringen mellem nationalister og regionalister fortsat vil gøre sig gældende. Politisk set er det i dag regionalisterne, som dominerer, repræsenteret af EAJ/PNV, det Baskiske nationalistparti grundlagt af Arana i 1890'erne. Trods navnet har partiet i dag opgivet nationalismen, og i sin regionale regeringsposition har partiet, i overensstemmelse med sine politiske mål og gennem forhandlinger med den spanske

¹⁸ ETA (Euskadi Ta Askatasuna), "Baskerland og Frihed."

¹⁹ Astrain s. 26ff.

stat, sørget for at Baskerlandet har fået den mest omfattende autonomi af alle regionerne. Til sammenligning er ETAs umiddelbare mål en fuldstændig uafhængig baskisk stat anerkendt af både Frankrig og Spanien. Bemærkelsesværdigt er det, at et yderliggående parti som HB, der repræsenterer op mod 20% af baskerne, vælger ikke at deltage i regeringssamarbejdet i Baskerlandet. De kun stiller op når der er valg. Eriksson siger bl.a.: "De parlamentariska metoderna är ändå klart underordnade för dessa radikala nationalister. Det är *la lucha de la calle*, "kampen på gatan", som är den dominerande metoden."²⁰ Grunden er altså, at nationalisterne hverken anerkender den spanske stat eller det regionale baskiske selvstyre.

Splittelsen af den baskiske patriotisme gælder således ikke bare målet, men i endnu højere grad midlet. Den separatistiske terrorisme er ikke bare udtryk for en konflikt mellem ETA og Spanien, som ETA giver udtryk for; den har også forårsaget alvorlige modsætningsforhold i det baskiske samfund. Den underliggende patriotiske konsensus, som trods alt eksisterer, har således længe været skjult bag de håndgribelige og politiske modsætninger, og trods omfattende moddemonstrationer, politiaktioner og fordømmelse fra den baskiske majoritets side, har ETA fortsat sin blodige kamp.

Man kan spørge sig selv hvorfor ETA fortsætter sine voldelige aktioner, når de i virkeligheden ikke har opnået nogle af sine mål, men tværtimod har fået størstedelen af den baskiske befolkning mod sig. Johan Eriksson mener bl.a. at svaret er 'frustration', forstået som en frygt for at ETA marginaliseres, mens de baskiske pacifister vinder yderligere terræn. Han begrundet sin teori i den historiske kendsgerning, at selvom det var ETA, der under diktaturet tog den blodige kamp op mod Franco, så var det pacifisterne i PNV, der i sidste ende tog sejren hjem i form af magten i regionen og flertallets opbakning.²¹ Det har uden tvivl været en frustrerende oplevelse for ETAs aktivister, og det giver også mening, idet ETA gennemførte sin hidtil blodigste kampagne i 1980; det år hvor Spanien officielt blev et demokrati og hvor Baskerlandet fik regionalt selvstyre. Demokratiserings- og regionaliseringsprocessen truer således med at overflødiggøre ETA og dets sympatisører. At overleve som

²⁰ Ibid. s. 17.

²¹ Eriksson s. 13.

organisation er på den måde blevet vigtigere end at nå det oprindelige mål. Kampen er blevet et mål i sig selv.

Udover Erikssons historiske tese, mener jeg, at en anden del af svaret på spørgsmålet om den vedvarende vold fra ETAs side kan begrundes ud fra en sociologisk teori. Den yderliggående nationalistiske bevægelse og ETAs terrorisme er gennem årene blevet en subkultur, der lever sit eget liv med martyrer, myter, helte osv. Sammenholdet blandt tilhængerne må derfor være stærkt, ligesom det hemmelige, handlekraftige og aggressive aspekt i sådan en bevægelse har en udpræget tiltrækning især unge. Disse aktivister anser sig – på samme måde som vores egne autonome – som de 'klarsynede' eller kompromisløse reaktionære, der forsvare Baskerlandet mod overmagten. Resultatet bliver dermed at jo stærkere modstanden bliver mod ETA, jo stærkere bliver sammenholdet og fanatismen hos tilhængerne.

At de moderate vandt folkets gunst efter Franco, trods ETAs initiativ og den efterfølgende følelse af forræderi, besvarer måske også spørgsmålet om hvorfor nationalisterne og ETA vælger ikke at samarbejde med de moderate, når de nu trods alt deler visse grundlæggende patriotiske holdninger omkring Baskerlandet. Regionsregeringen med PNV i spidsen har ellers søgt at gå nationalisterne i møde ved f.eks. at satse stort på undervisning i baskisk sprog, ikke bare for børn og unge, men også for voksne. Desuden støttes baskisk radio, fjernsyn, internet og avismedier; især udvides de baskisk-sprogede TV-kanalers sendeområde i disse år, således at de kan ses både i Navarra og fransk Baskerland. Alt dette er eksempler på den baskiske kulturstrategi, som har til formål at styrke den baskiske identifikation i hele Baskerlandet. På sigt er det således håbet, at dette fører til en stærk, men fredelig baskisk patriotisme, også i Navarra og fransk Baskerland. Dermed kan det virke som om ETA skyder sig selv i foden, så at sige, med deres fortsatte attentater, idet de på den måde underminerer deres egen nationalistiske blok, ikke blot ved at styrke oppositionen, men især de moderate regionalister i PNV.

6.2. Fremtiden.

Ved valget i Baskerlandet søndag den 13. maj i år markerede vælgerne et klart flertal for øget selvstændighed, men sejen til de moderate regionalister blev betalt med et svidende nederlag til ETAs politiske sympatisører. Blandt taberne må også kategoriseres de konservative og socialistiske landspartier som PP²² og PSOE, som nok holdt mandattallet, men som måtte se ethvert håb om at bremse patriotismen knust. Dette håb var i høj grad nok baseret på den rekordhøje stemmeprocent, som siden viste sig at falde ud til PNVs fordel. Den høje valgdeltagelse skyldtes formentlig ikke mindst protest fra vælgernes side mod at blive udstillet som medansvarlige for den blodige terrorisme, der i den seneste snes år med demokrati har hærget Spanien og Baskerlandet.

Under valgkampen viste ETA med et par attentater, at det var dem ligegyldigt hvem der vandt, så man kan dermed frygte at valgets resultat ikke har bragt baskerne nærmere en løsning, og således heller ikke en løsning på deres mest umiddelbare og påtrængende problem, terroren.

Så den grundlæggende konflikt består: ETA og hele den yderliggående radikale bevægelse vægrer sig fortsat mod at acceptere noget som helst andet end en uafhængig baskisk stat, og det er denne kompromisløse holdning, der tilsyneladende gang på gang udløser de terroristiske aktioner, der indtil nu har kostet over 800 mennesker livet.

7. Konklusion.

Som nævnt indledningsvis forbindes Baskerlandet alt for ofte med separatistbevægelsen ETA og deres voldshandlinger. Faktum er, at op mod 80-85% af befolkningen i Baskerlandet er stærke modstandere af terroren, selvom langt de fleste trods alt politisk støtter en stærk patriotisme. Der udspilles traditionelt en magtkamp mellem de radikale nationalister med HB og ETA i spidsen, og de moderate regionalister i PNV og regionsregeringen. Til trods for at de har visse principper til

²² Partido Popular, det spanske konservative parti.

fælles vedrørende baskisk identitet og selvstændighed, har der aldrig været tale om et samarbejde mellem de to parter, hvorfor en varig løsning, endsige endnu en våbenhvile, endnu ikke er etableret.

De principper, som de patriotiske baskere har til fælles, dækker over identitetsmarkører som bl.a. eget sprog og territorium. Disse aspekter er i sig selv problematiske, idet baskerne, som det er blevet beskrevet, er et delt folk, både sprogligt, geografisk og politisk. De i alt syv provinser i Spanien og Frankrig, der udgør Baskerlandet, er meget forskellige hvad angår brugen af euskera, baskisk sprog, og det gør det vanskeligt at definere baskisk identitet som sådan. Jeg har i denne opgave diskuteret dette identitetsaspekt og søgt at vise hvordan identifikationselementer som baskernes sprog og territorium korresponderer eller intervenserer med hinanden, og hvori problemet med baskisk identitet ligger. Sproget euskera er stadigvæk en af de stærkeste argumenter for et forenet Baskerland, både for nationalister og regionalister, og således eksisterer der trods alt forskellige fælles-baskiske traditioner som f.eks. Korrika, ligesom regionsregeringen arbejder med at udbrede brugen af baskisk sprog bl.a. gennem massemedier, for dermed på sigt at forsøge at samle befolkningen.

Det er således den grundlæggende, baskiske splittelse, der synes at udgøre fundamentet for den voldsbølge, som ETA de sidste tyve år har været ansvarlig for. Det har ikke været min hensigt at komme med bud på hvordan en sådan konflikt skal løses, men derimod blot at belyse nogle af de politiske, geografiske, kulturelle og identitetsmæssige aspekter, der ligger implicit i den baskiske patriotisme.

8. Bibliografi.

I parentes angives de i opgaven anvendte benævnelser.

- Apalategi, Jokin og Xabier Palacios (eds.) *Identidad Vasca y Nacionalidad*
Instituto de Estudios sobre Nacionalismo Comparados
Vittoria, Spanien 1995. (Apalategi)
- Astrain, Luis Núñez *The Basques – their struggle for independence*
Welch Academic Press. Wales 1997. (Astrain)
- Clark, Robert P. *The Basque Insurgents. ETA, 1952-1980*
The University of Wisconsin Press 1984. (Clark)
- Eriksson, Johan *Baskien – delat folk, delat land*
Utrikespolitiska Institutet, Världspolitikens Dagsfrågor, nr. 11.
Stockholm 1998. (Eriksson)
- Heiberg, Marianne *The making of the Basque nation*
Cambridge University Press, New York 1989. (Heiberg)
- Payne, Stanley G. *Basque Nationalism*
University of Nevada Press. Reno, Nevada 1975. (Payne)
- Sullivan, John *ETA and Basque Nationalism. The fight for Euskadi 1890-1986*
Forlaget Routledge. London 1988. (Sullivan)
- Zirakzadeh, Cyrus E. *A rebellious People*
University of Nevada Press. Reno, Nevada 1991.
(Zirakzadeh)
- Vollertsen, Niels (red.) *Nation og mindretal*
m.fl. Forlaget Historia. 1. udgave, 1. oplag. Århus 1993.
- Internet:**
- Barbara Loyer *Basque nationalism undermined by ETA*
Februar 1998
<http://www.en.monde-diplomatique.fr/1998/02/08basque>